

HELSINGIN SANOMAT KULTTUURI

C KULTTUURI
MIELIPIIDE
NIMIÄ TÄNÄÄN
PERHEILMOITUKSET
MINNE MENNÄ

KULTTUURI, PL 85, 00089 SANOMA
(09) 122 2593, FAKSI (09) 122 2609,
hs.kulttuuri@sanoma.fi

Kuvaaja Pertti Mutanen selostaa näkemystään Claes Olssonille.

Joka otoksen alkuun kuvataan klaffilta sen tiedot.

Claes Olsson esittelee Siklaxin raittia Lars Sundille.

Uudenkaarlepyyn kaupunki kaadatti 500 honkaa Dollari-Hannan kaupan rakentamiseen. Kirjailija Lars Sund tarkastelee tyytyväisenä maisemaa.

JOHANNES TERVO

Dollari-Hannan kylä nousee Uuteenkaarlepyyhyn

► Lars Sundin Colorado Avenue kääntyy elokuvaksi

► Oikeita paikkoja etsittiin ajelemalla 50 000 kilometriä hiekkateitä

Heikki Jokinen
HELSINGIN SANOMAT

UUSIKAARLEPPY. ”Kyllä se näyttää siltä kuin ajattelin, se on kunnolla rakennettu”, sanoo kirjailija Lars Sund nähdessään Uuteenkaarlepyyhyn kohoavan komean hirsirakennuksen. ”Se tekee vaikutuksen. En ajatellutkaan, että siitä tulee niin fyysinen ja konkreettinen.”

Talo on Sundin Siklax-romaanitrilogian keskeinen paikka, Dollari-Hannan kauppa. Eläväksi sen tekee Sundin kirjoista parhailaan kuvattava Colorado Avenue -elokuva ja tv-sarja.

Kirvesmiehet pystyttävät taloa juuri kuten Sundin kirjassa kerrotaan: edellistalvena kaadetuista punahongista, vanhoille sokkelikiville ja sammaleella tilkiten. Piennarta reunstaa risuaita. Kuvausten jäl-

keen talo siirretään näyttelykäyttöön Juthbackan kartanon museolueelle. ”Kaupunki on tosin saanut jo viisi ostopöytäohjaaja Claes Olsson.

Myös maa-alan omistava viljelijä sai lisäpuuhaa. Talo vei pellostalun, ja se piti selvittää Euroopan unionille. Pitkän paperisodan tuloksena viljelijän tuki putosi 90 euroa.

Lars Sundin Siklax-trilogia koostuu kolmesta paksusta romaanista: Colorado Avenue (1991), Puodinpitäjän poika (1997) ja Erikin kirja (2003).

Ne loivat kuvitteellisen Siklaxin kylän ruotsinkieliselle Pohjanmaalle, jonkin Närke ja Korsnäsien tienoille. Kirjat maalasivat kylän elämänsä 1800-luvun lopulta nykyaikaan. Siklax oli tarinoiden, tunteiden ja todellisuuden rajat ylittävien kokemusten pe-

sä, pohjanmaalainen Gabriel García Márquezin Macondo tai Federico Fellinin lapsuuden Rimini, toden ja tarun risteyspaikka.

”Fellini onkin suosikkiohjaajani”, Sund ilahtuu vertauksesta. ”Jaksaisin katsoa Amarcordin vaikka kuinka monta kertaa.”

Sund on saapunut kotoaan Upsalasta seuraamaan elokuvan tekoa.

”Näin paljon vaivaa siitä mitä olen kirjoittanut”, hän kommentoi katsellessaan kymmenien näyttelijöiden, avustajien ja tekniikan hoitajien kuvaavan muutaman sekunnin otosta heinäpellolla.

”Romaanin etu on se, että voi vain todeta, että näin se on. Ei tarvitse rakentaa taloja eikä todistaa kuvien aitoutta.”

Eikä saada hevosta tottelmaan. Yksi kohtaus joudutaan kuvaamaan monta kertaa, kun **Nicke Lignellin** ohjastama Poju-hevonen pelästyy ihmiskoukko.

Kirjailija ei ollut mukana elokuvan käsikirjoituksen teossa, vaikka onkin sen luvut. ”Tunnen käsikirjoittaja Erik Norbergin vanhastaan, ja tiedän että hän tuntee tarinan paremmin kuin minä”. Norberg on dramatisoinut Wasa Teatterille sarjan kaksi romaania. Näytelmät olivat menestyksiä, Colorado Avenuen näki 27 500 katsojaa.

Lars Sund kirjoitti kirjansa niin kauan sitten, että katsoo elokuvan tekoa tuorein silmin.

”Siklaxilaiset ovat jo jättäneet minut ja elävät omaa elämänsä”, Sund korostaa. ”He ovat kuin omat lapset, kasvavat ja lähtevät pois. Voi vain toivoa, että heillä menee hyvin.”

Pohjanmaata jo pitkään Ruotsissa asunut Sund ei kuitenkaan jätä, vaan sanoo palaavansa vielä kirjoissaan sinne. ”Maaseutu kiinnostaa minua, uskon että sillä on tulevaisuutta”, Sund kertoo kysellessään paikallisilta asukkailta turkistarhauksesta.

”Toivon saavani uuden kirjan ensi syksyksi, mutta siitä

en sano enempää”, Sund toteaa. Romaanien toinen keskeinen paikka on Smedsin mahtitila. Sitä esittää Soklotin kylän Riifsin talo, jonka aitan tuuliviirissä lukee vuosi 1777.

Vaikka talo poikkeaa Sundin odottamasta pitkästä eteläpohjalaisesta mallista, alkaa hän tovin kiertelyn jälkeen tuntea olevansa Smedsin tilalla. Navetassa on oikea tuntu ja heinäkausa tuoksu kesältä.

Uskon, että maaseudulla on tulevaisuus, sanoo Sund

Ohikulkeva tie saa esittää Siklaxin kylänraittia. ”Tie on maisemoitu vanhaksi”, sanoo ohjaaja Claes Olsson. ”Sähkötolpat on poistettu ja kaapelit kaivettu maahan.”

1880-luvulta vuoteen 1928 ulottuva elokuva vaatii historiallista tarkkuutta.

Elokuvalla on Uudessa-kaarlepyyissä 17 kuvauspaikkaa ja sisäkuvaus tehdään Mustasaaren Botnia-hallissa.

”Etsimme kuvauspaikkoja puolitista vuotta ja ajoimme 50 000 kilometriä Pohjanmaan

hiekkateitä”, kertoo ohjaaja Olsson.

Syksyllä 2007 ensi-iltaan tuleva Colorado Avenue -elokuva kattaa kaksi ensimmäistä kirjaa. Kolmas kirja sovitetaan tunnin tv-elokuvaksi, joka yhdessä kaksituntisen elokuvan kanssa muodostaa kolmiosaisen tv-sarjan. Niiden budjetit on suomalaisittain suuri: kolme miljoonaa euroa.

Colorado Avenue kuvataan ruotsiksi pohjalaisella murteella. Elokuvalla on myös riikinruotsalainen yhteistuottaja Filmance, mutta Olsson ei usko murteen olevan sielläkään pulma: ”Puhutaan Ruotsin televisiossa sujuvasti skoonen ja Norrbottenin murrettakin”, Olsson sanoo.

”Ruotsissa on nykyään hieinan parempi toleranssi suomenruotsalaisille murteille”, Lars Sund arvelee. Pohjois-Ruotsin kirjailijat ovat auttaaneet asiaa, hän mieltii.

Kirjojen Siklaxissa puhutaan kuvitteellista eteläpohjalaisista ruotsia, Sund määrittelee. Elokuvan Uudenkaupungin ruotsi ei ole silti hänelle pulma. ”Katsosja huomaa, että se on murre. Pääasia että puhuvat pohjalaisittain.”

Elokuvalla on oma murre-

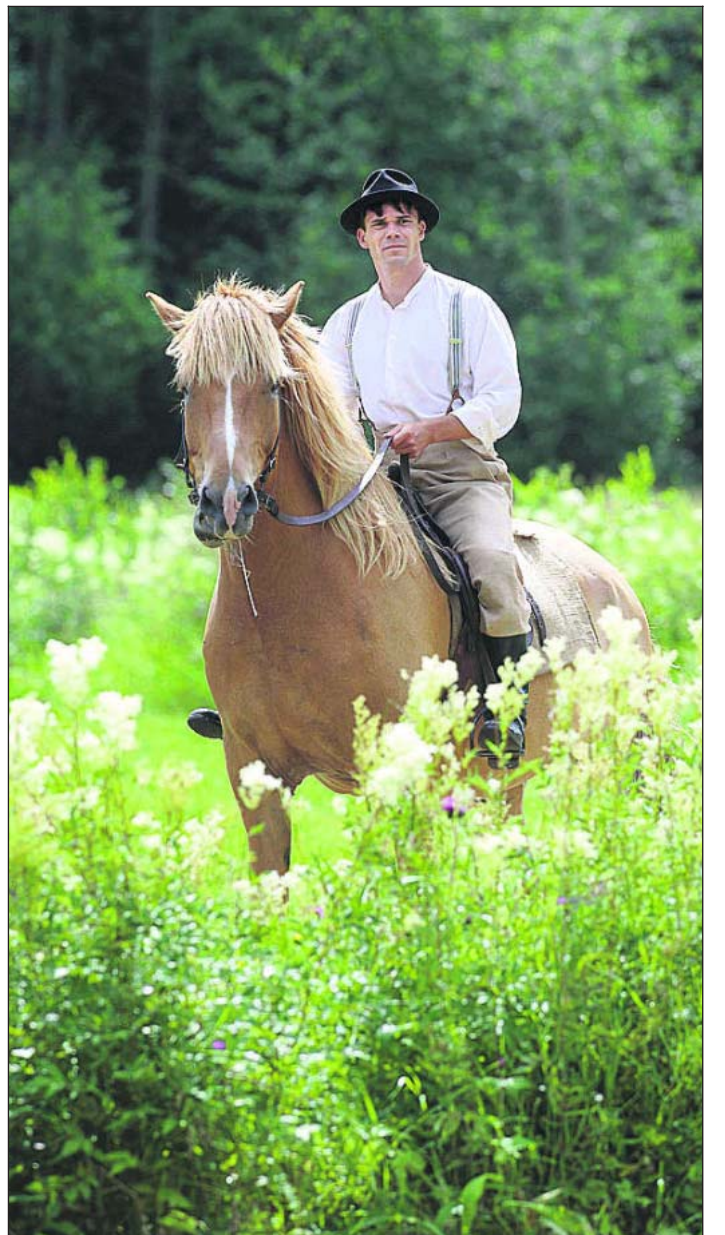
valmentaja, uusikaarlepyyläinen **Pauliina Holmqvist**. Hän opettaa paikallisen puhe-tavan Smedsin suvun jäseniä näyttelyleville, jotta kaikki puhuvat samalla lailla. ”Muut voivat puhua omaa murretta jos se on Pohjanmaalta. Paitsi yksi näppiäinen näyttelijä”, Holmqvist kertoo.

Ruotsiksi tekeminen ei ole Olssonille sinänsä periaate, niin äidinkielestä kuin onkin kyse. ”Kaikki lähtee kirjallisuudesta, meillä on vahva suomenruotsalainen kirjallisuus”, **Runar Schildtin, Bo Carpelanin, Elmer Diktoniuksen** ja **Monika Fagerholmin** teoksista ruotsiksi elokuvia tehnyt Olsson korostaa.

Lavean Siklax-trilogian soveltaminen elokuvaksi on vaihtava työ. ”Tämä on ammatillinen haaste: miten kertoa ihmisistä eikä historiasta? Kyetä näkemään ihmiset aikansa osana, sen kysymyksiä pohtien.”

Olsson nostaa elokuvan teemoiksi häpeän kipeyden ja anteeksiannon vaikeuden.

Dollari-Hanna häpesi pirtukauppiaksi ryhtynyttä Otto-poikaansa ja Johannes Smeds häpesi sitä, että torjui poikansa. Häpeä korventaa ihmisiä arpeuttamalla heidän sielunsa.

Poju-hevosella ratsastava Nicke Lignell näyttlee yhtä pääosaa, Johannes Smedsiä.

TAUSTA Suomalainen sielu Siklaxissa

► Siklax-trilogia on ruotsinkielisen Suomen Täällä pohjantähden alla. Se peilaa kuvitteellisen pohjalaisen kylän elämän kautta maamme historian kipupisteet 1880-luvulta nykypäivään.

Samalla se luotaa suomalaisen sielun syvyyksiä: häpeän, puhumattomuuden ja anteeksiannon vaikeuden.

Koko romaanisarja sai alkunsa kun **Lars Sund** kiinnostui Lapuanliikkeestä, jonka kannatuksesta ruotsinkielisten keskuudessa vaietaan herkästi. Freskoonsa Sund liitti Amerikan pirttolaisuuden, kielto-lain pirttukuninkaan, vuoden 1918 tragedian ja toisen maailmansodan seurauksineen.

Tarina liikkuu silti kiinteästi Siklaxin kyläläisten elämän

tasolla ja heidän sielunmaise-

massaan. Kirjat rikkovat historiallisen romaanin perinteisen eeppeisen muodon, ne ovat maagisia, ilottelevia ja liioittelevia. Kaikittietävä kertoja on itse läsnä keskustellen sujuvasti niin lukijan kuin kuolleidenkin kanssa.

Sund yhdistää huikella tavalla kepeän hauskanpidon historiallisesti tarkkaan kerrotaan. Samalla tarina on vakava kannanotto totalitarismia ja fanatismia vastaan. Eräässä haastattelussa Sund paljasti kertomansa kiehtovuuuden salaisuuden: on rakastettava luomaa hahmoja.

Sen hän tekee, jokainen elää ja on ihminen, hyvässä ja pahassa.

Heikki Jokinen

KETKÄ?

Lars Sund ja Claes Olsson

► Lars Sund syntyi 1953 Pietarsaareissa, vapaa kirjailija.

► Opiskellut Åbo Akademiassa, muuttanut Upsalassa jossa työskenteli Uppsala Nya Tidningin journalistina 1979–1999.

► Kirjallinen läpimurto Siklax-trilogialla Colorado Avenue (1991, suomeksi 1992), Puodinpitäjän poika (1997, suomeksi 1998) ja Erikin kirja (2003, suomeksi 2004). Kirjat olivat arvostelu- ja myyntimenestyksiä. Kaikki nimettiin Finlandia-palkinnon ehdokkaiksi, Erikin kirja myös Pohjoismaisen kirjallisuuspalkinnon ehdokkaiksi.

► Colorado Avenue sai Runeberg-palkinnon 1992. Erikin kirjalle myönnettiin kirjallisu-

den valtionpalkinto 2004.

► Trilogian kirjoja on käännetty suomeksi, tanskaksi, saksaksi ja viroksi.

► Claes Olsson syntyi 1948 Helsingissä.

► Ohjannut useita lyhytelokuvia, dokumentteja ja teatterielokuvia vuodesta 1968.

► Elokuvia muun muassa Elvis-kissan jäljillä (1987), Akvaario-rakkaus (1993), M. A. Numminen sings Wittgenstein (1994), Ihanat naiset rannalla (1998) ja Onnen varjat (2005).

► Perustanut tuotantoyhtiö Kinoproduktionin 1977.

► Toiminut taiteilijaprofessorina ja saanut kahdesti elokuvataiteen valtionpalkinnon. HS

Töölöläisyntyinen ohjaaja näyttää Pohjanmaan työille miten haravaa käytetään.